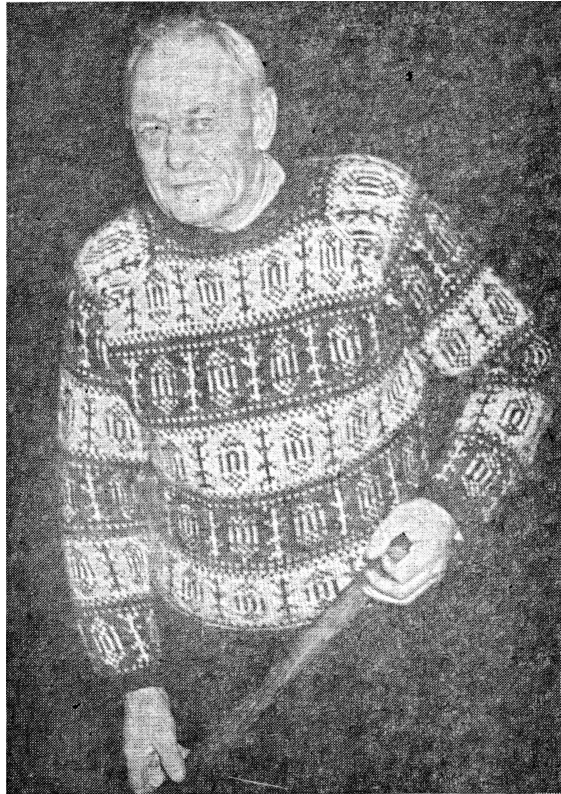

Sønderjyde på flugt i Rusland

Fhv. amtsvejmand P. Petersen, Broderup ved Tinglev, fylder 70 år og fortæller om en spændende og farlig tid som krigsfange og flygtning gennem tre år under den første verdenskrig i Sibirien -

Peter Petersen, Broderup

Ud af hans ansigt, hærdet og furet af vejr og vind på amtets landeveje gennem mange år, lyser et par hvasse øjne. Men kommer man så på tomandshånd med ham, og han lukker op for sin pose af erindringer, især fra ungdomsårene, da lyser lunet ud af fhv. amtsvejmand Peter Petersen i Broderup ved Tinglev, og erindringsposen synes ikke at have hund.

Peter Petersen, der på torsdag fylder 70 år, er født ved Flensborg, men kom som barn med forældrene til Jydevad, hvor han gik i skole. Allerede som ni-årig kom han ud at tjene for en løn af 30 mark for et helt år, og det sidste år fik han kun konfirmationsklædningen i løn. Men Peter fortsatte i landbruget, indtil han i foråret 1915 blev indkaldt og uddannet som infanterist i Segeberg. Derefter gik turen til Rusland, hvor hans regiment blev sat ind ved Libau. Her blev Peter Petersen i en patrulje på fem mand tilfangetaget ved Düna-floden, og de følgende tre år han tilbragte i Rusland, en stor del af tiden på flugt gennem det sibiriske steppeland, var fulde af spændende oplevelser. Men vi lader Peter Petersen selv fortælle:

Tre måneder undervejs i Sibirien

— Vi fik intet at leve af de første dage, vi sad i fængslet i Riga. Efter flere dage her blev vi med en fangetransport sendt til Omsk i Sibirien, Det blev en lang tur i kreaturvogne, og det varede tre måneder, inden vi nåede målet, idet vort tog på mange stationer måtte rangeres ud, ofte et par dage. Vi var 30 i hver vogn, og vi blev talt hver aften, men ikke særlig grundigt, for ingen i det

russiske vagtmandskab kunne den gang tælle længere end til ti. Vi var på egen forplejning og fik 25 kopek om dagen, som vi kunne købe brød for på stationerne under vejs.

Da vi kom til fangelejren i Omsk, var vi ca. 2.000 i lejren, og da vi nåede foråret 1916, var vi 500 tilbage. De andre var døde af sult, kulde og epidemier. Man kaldte os »de tyske djævle«, og vi blev behandlet derefter. De sendte os væk fra lejren på skovarbejde. Da vi nåede frem til skovene var der ingen barakker. Vi måtte først selv save træerne og bygge barakkerne. Og da kosten kun bestod af vand og brød, strejkede vi. Så hentede russerne 25 militsfolk fra Perm, vi blev smidt ud af de barakker, vi lige havde bygget og kommanderet til arbejde. Vi var dog så underernærede og svage, at det først hjalp, da der blev fremskaffet en tyrkisk læge, der tog sig af os. Forholdet bedredes, og vi kunne også tjene en del penge på arbejdet. Kostforandringen bestod i, at vi fik hvidkålssuppe tre gange om dagen, og jeg har ikke siden kunnet tåle at se hvidkål. Når vi nu og da var inde i byen Omsk, havde vi kun få penge at købe for, men så organiserede vi det på den måde, at mens den ene af os købte, så stjal den anden, hvad han kunne overkomme.

Flugten gennem Sibirien

I foråret 1916 var vi tre mand, der flygtede fra lejren. Vores »køks« i lejren, en volga-tysk kvinde, havde skaffet os falske papirer. I en »lånt« båd satte vi over ved Perm, og til fods gik det så gennem det sibiriske steppeland, der forekom os uendeligt. Vi måtte vandre store dele af turen om natten, og det nødtørftigste til livets ophold, stjal vi, hvor vi kunne. Det tog os omkring tre måneder at nå ned til Zaritzyn, det senere Stalingrad, der den gang var på størrelse med Tinglev. Herfra nåede vi med et tog til Lubljanka, hvor vi igen var så heldige at få fat i nogle papirer, denne gang af en russisk kvinde der skaffede os dem efter russere, der var døde på sygehuset. Vi nåede videre ned til Baku ved Det kaspiske Hav. Her blev vi taget af don-kosakkerne, der puttede os i kachotten. I de otte dage, vi sad der, piskede kosakkerne os hver dag, så blodet løb ud af vore bukser.

Vi tre, der var nået helt her ned fra Omsk, blev nu skilt, og vi blev sendt på arbejde hos hver sin bonde, og jeg blev her nede nær Sortehavskysten, indtil den russiske revolution begyndte.

Tvangsindlagt i den røde garde

Straks, da den røde revolution begyndte i 1917, blev jeg tvangsindlagt som rødgardist, og jeg måtte kæmpe adskillelige steder i Sortehavs-egnen mod »de hvide«. Disciplinen blandt de røde var hård, og at vige betød døden. Alligevel blev vi trængt tilbage helt til Zaritzyn. Og så en nat stak jeg af og kom igennem med »de hvide«, smed mit tøj og fik civilt tøj på, hvorefter jeg arbejdede mig igennem helt til Rostow.

Vi var nogle stykker sammen på denne tur, og inden vi nåede Rostow, blev vi taget af kosakkerne, der sendte os på arbejde. Kun otte dage efter slap vi væk, og jeg nåede ind til Rostow, denne gang takket være Babusjka, en russisk kvinde, der skjulte mig på bunden af et læs halm, der skulle til Rostow. Det kunne have været livsfarligt, for kosakkerne havde den grimme vane at jage deres lange bajonetter ind flere steder i de halmlæs, de passerede. Men jeg nåede da helskindet ind til Rostow, og her sad tyskerne. Efter otte dages karantæne her var vi en hel del, der blev sendt til en stor militærlejr i Kiev i Ukraine.

Tolken Petro

Her i denne lejr gik vi i frygt for nu, da krigen med russerne var forbi, at blive sendt til fronten i Frankrig. Men da en af de tyske officerer i lejren en morgen under appellen spurgte, om der var nogen af os, der kunne russisk, så blev Petro, som russerne kaldte mig, puffet frem af kammeraterne. Jeg var i de to år i Rusland blevet nogenlunde fortrolig med sproget, og jeg blev så anvendt som russisk tolk i Kiev, indtil revolutionen i Tyskland brød ud i 1918. Og en morgen fik vi ad at vide, at nu var Tyskland blevet republik, men at vi foreløbig skulle blive i Kiev, indtil de sidste

tyske tropper var kommet igennem her på vej hjem. Men nu havde jeg fået nok. Om natten stak jeg af sammen med nogle andre, der også længtes hjem, og vi tog det første tog mod Warschawa.

Under vejs blev vi overfaldet af den politiske legion, der nu også var trådt i funktion, og vi sad inde spærret en tid i Warschawa. Men endelig slap vi til Berlin, hvor jeg hos arbejder- og soldaterrådet fik et pas, så jeg kunne være hjemme til julen 1918.

På Tønder Amts veje

I den første tid efter hjemkomsten tog Peter Petersen arbejde ved bønderne igen. — Så blev vi danske, siger Petersen, og vejvæsnet satte arbejde i gang. Alle veje var meget forfaldne. Jorden på vejene blev trillet i akkord, og den mand, der ikke kunne klare sig i sjakket, blev kaldt til arbejdsformanden: — Kan du holde ud at gå? spurgte han. Og der blev svaret ja: — Så kan du gå hjem —. Vi fik otte øre for hver trillebørfuld inden for 100 meter, og to øre for hver overskydende 20 meter. I 1922 blev Peter Petersen arbejdsleder ved Tønder Amts Vejvæsen, og året efter ansattes han som amtsvejmand. Meget vejarbejde er gennem de 40 år, Petersen ledede arbejdet i sit distrikt omkring Tinglev, blevet lavet, og der er naturligvis ikke det, han ikke ved om vejbygning. I 1962 blev Petersen pensioneret efter mangeårig vel udført gerning, og han var afholdt af både overordnede og kolleger. En række tillidshverv har Peter Petersen haft gennem årene. Han var således i en længere årrække formand for Det danske Hus i Broderup, og i en del år også formand for den danske ringriderforening i Broderup-Bajstrup, og endnu sidder han i bestyrelsen for Tinglev Sogns Sygekasse.

CLOI-